

ЧИННИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

К.П. Штепенко

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

© Штепенко К.П., 2017.

Стаття отримана редакцією 11.12.2017 р.

Вступ. Сучасний соціально-економічний стан держави, брак власних коштів у сільськогосподарських підприємств спричиняють потребу в інвестиційних ресурсах. Вітчизняна практика свідчить, що інвестиції в окремі регіони чи галузі надходять дуже повільно через низьку віддачу вкладеного капіталу та наявність великої кількості ризиків. Тому перед інвестором постає завдання ретельного вибору об'єкта інвестування, зважаючи на наявний інвестиційний клімат в регіонах та в країні в цілому, а також інвестиційну привабливість підприємств певної галузі.

Проблема розвитку інвестиційного процесу набуває особливої актуальності в контексті забезпечення ефективного функціонування сільського господарства, його виходу з критичного стану й налагодження виробництва конкурентоспроможної продукції. Полтавська область має достатньо передумов для формування інвестиційної привабливості підприємств сільськогосподарської галузі, але, зважаючи на велику кількість розв'язаних проблем, наявні інвестиційні потоки не дозволяють використати існуючий потенціал у повному обсязі.

Огляд останніх джерел досліджень та публікацій. У науковій літературі вивченню інвестиційних процесів присвячено багато праць, зокрема, аналізом інвестиційного забезпечення економіки займаються М.Ю. Кожем'якіна, Л.В. Смолій; проблемами інвестування – Л.А. Свистун, Н.А. Мазур, В.М. Гриньова; оцінюванням ефективності інвестицій – Ю.М. Хвесик, оцінкою інвестиційної діяльності – І.П. Борейко; прогнозом інвестиційної привабливості – М.О. Орліковський, теоретичними аспектами інвестиційної привабливості – А.Ф. Гукалюк, І.М. Іванович; С. Магдич, А.М. Третяк, С.В. Онищенко й інші.

Мета дослідження, полягає в аналізі інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств Полтавської області на предмет виявлення зовнішніх і внутрішніх чинників, що сприяють інвестиційному процесу, та факторів, які стримують потік інвестицій до підприємств регіону.

Основний матеріал і результати. У науковій літературі залишається дискусійним питання визначення сутності й взаємозв'язку понять «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат».

Поняття «інвестиційний клімат», «інвестиційна привабливість» мають подібну сутність, зазначає А.С. Музиченко, оскільки вони передбачають максимальне врахування численних факторів, що впливають на прийняття інвестиційних рішень та подальшу реалізацію інвестиційних проєктів. При цьому поняттям «інвестиційний клімат» оперують при аналізі інвестиційної ситуації на рівні країни в цілому. А за умов прийняття рішення щодо вибору місця майбутньої інвестиції застосовується дослідження інвестиційної привабливості регіонів [1].

Свтушенко С.О. вказує на те, що розмежування категорій «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість» не має абсолютного характеру. З одного боку, загальний стан інвестиційного клімату в країні не прямо, але істотно впливає на оцінку інвестиційної привабливості підприємства. З іншого боку, остання формує відповідний інвестиційний мікроклімат, який значною мірою створюється існуючою на ньому моделлю менеджменту, яка може бути як чинником, що сприяє здійсненню інвестицій, так і чинником, котрий гальмує їх приплив [2].

Пересада А.А. заперечує можливість оцінювання інвестиційної привабливості на рівні регіону чи держави, зосереджуючи увагу на застосуванні цього показника для характеристики певного підприємства. Це пояснюється тим, що національна економіка складається із сукупності суб'єктів господарювання, які і являють інтерес для інвесторів з позиції вкладення капіталу [3].

Оцінюючи вагомість переваг та недоліків окреслених вище наукових точок зору, вважаємо за необхідне на рівні підприємств сільськогосподарської галузі розглядати їх інвестиційну привабливість, розуміючи під цим показником сукупність характеристик його виробничої, комерційної, фінансової й управлінської діяльності та особливостей інвестиційного клімату, що свідчать про доцільність здійснення інвестицій у нього.

Інвестиційна привабливість має двоїсту природу. З одного боку, вона суб'єктивна, оскільки пов'язана з особистим судженням інвестора, що прагне до реалізації своїх конкретних цілей, а з іншого боку – вона існує об'єктивно та обумовлена станом зовнішніх і внутрішніх умов функціонування підприємства. Чинники, які визначають рівень інвестиційної привабливості підприємства, можна класифікувати за двома групами – зовнішні та внутрішні. Зовнішні – це фактори зовнішнього середовища підприємства, що формуються на рівні країни, регіону, галузі. Внутрішні фактори підприємства залежать від його фінансово-економічної й комерційної діяльності.

При дослідженні інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств Полтавської області за першою групою чинників, а саме зовнішніх, передбачається їх оцінювання за шістьма узагальненими факторами: природні, економічні, фінансові, соціальні, правові та політичні.

Природні фактори. Полтавська область має вигідне фізико-географічне положення, рівнинний рельєф та помірний континентальний клімат, що створює необхідні умови для ефективного ведення сільського господарства. У структурі земельного фонду регіону 90% займають чорноземи, а тому досвід господарювання на землі формувався впродовж десятків поколінь. Природні умови визначили сільськогосподарську спеціалізацію Полтавщини, зокрема, в рослинництві – це буряківництво та виробництво зерна, а у тваринництві – м'ясо-молочне скотарство в поєднанні зі свинарством.

Економічні фактори. Сільське господарство Полтавського регіону у 2016 році складалося з 2351 підприємства ринкового типу, в тому числі великі підприємства – 2, середні – 176, малі – 2173 [4].

Згідно з даними Державної служби статистики України загальний обсяг реалізованої продукції сільського господарства України у 2016 р. склав 414799,9 млн грн, а у 2015 році – 372033,4 млн грн [5]. Порівняно з 2015 роком отримано 11,5% приросту загального обсягу реалізованої продукції сільського господарства.

Загальний обсяг реалізованої продукції сільського господарства Полтавської області у 2016 році склав 39111,3 млн грн, а у 2015 р. – 34730,7 млн грн [4]. Відмітимо, що загальний обсяг реалізованої продукції сільського господарства Полтавської області також зріс на 13% у 2016 році порівняно з 2015 роком.

Наявний потенціал сільськогосподарських підприємств у поєднанні зі сприятливими природними умовами створює необхідні передумови для ефективного розвитку галузі в регіоні та залучення інвестиційних ресурсів. Але застаріла техніка, постійний дефіцит пального, мінеральних добрив, екологічно безпечних засобів захисту рослин від шкідників і відсутність достатніх коштів для їх придбання зменшують реальні результати діяльності суб'єктів господарювання до мінімально можливих.

Фінансові фактори. За досліджуваній період підприємства сільськогосподарської галузі в переважній кількості є прибутковими, дані наведені в таблиці 1. Разом з тим хотілося б відмітити відсутність стабільної тенденції нарощення прибутків та рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств.

Таблиця 1

Основні показники діяльності сільськогосподарських підприємств Полтавської області у 2011–2016 роках

Показники	Роки					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Фінансовий результат підприємств до оподаткування, тис. грн	3024452,1	2801750,1	1836547,1	4434001,7	3929759,3	9066100
Рівень рентабельності, %	12,1	10,7	9,4	12,0	14,6	37,1
Підприємства, які одержали прибуток, %	85,2	82,8	78,4	83,9	76,6	88,3
Підприємства, які зазнали збитку, %	14,8	17,2	21,6	16,1	23,4	11,7

Джерело: складено автором за даними інтернет-ресурсів [4, 6]

Рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств Полтавської області за досліджуваний період дуже низький й складає 10–15%, хоча 2016 року показник зріс більше ніж удвічі. Кількість підприємств, що отримують прибутки кожного року, змінюється.

Такий фінансовий результат діяльності свідчить про надзвичайно звужені внутрішні можливості сільськогосподарських підприємств щодо інвестування в основний капітал та потребу в залученні зовнішніх джерел фінансування діяльності (інвестиції, кредити тощо).

Динаміка обсягів капітальних інвестицій за видами економічної діяльності в економіку Полтавської області й сільське господарство за 2011–2016 роки, наведена в таблиці 2, підтверджує зроблені вище висновки.

Таблиця 2

Динаміка обсягів капітальних інвестицій за видами економічної діяльності в економіку Полтавської області та сільське господарство за 2011–2016 роки, тис. грн

Показники	Роки					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності	7859378	10217406	9536276	8827798	6289424	10998569
у т.ч. сільське господарство	1259198	1579733	1852658	1578258	845930	3169786
Частка капітальних інвестицій у сільське господарство в загальній інвестиції, %	16,02	15,46	19,42	17,87	13,45	28,8
Промисловість	3632288	4566697	5312091	4865683	3334286	3533079
Будівництво	613852	613225	998176	572639	819551	1007695

Джерело: складено автором за даними Інтернет-ресурсу [4]

Зазначимо, що ситуація у 2016 році змінилася упродовж цього року обсяг капітальних інвестицій в економіку Полтавської області порівняно з 2015-м зріс в 1,74 разу, а у сільське господарство – в 3,75 разу.

Дослідимо динаміку обсягів та індексів прямих іноземних інвестицій у сільське господарство Полтавської області протягом у 2011–2016 років подану в таблиці 3.

Таблиця 3

Динаміка обсягів капітальних інвестицій за видами економічної діяльності в економіку Полтавської області й сільське господарство, (млн дол. США)

Показники	Роки					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Прямі іноземні інвестиції в Україну, всього	43836,8	48991,4	53679,3	57056,4	45916,0	36154,5
Прямі іноземні інвестиції в Полтавську область	551,3	702,2	943,2	1065,6	1029,1	1003,8
Темпи зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій у Полтавську область, відсотки до попереднього року	122,3	127,4	134,3	113	96,6	97,54
Прямі іноземні інвестиції в економіці України у сільське господарство	719,5	725,3	717,8	776,9	594,1	502,2
Частка іноземних інвестицій у сільське господарство в загальних інвестиціях, %	1,64	1,48	1,34	1,36	1,29	1,39
Промисловість	13526,2	14497,7	16496,4	18067,5	14817,1	9 893,6
Будівництво	1111,2	1176,8	1408,5	1580,0	1289,9	1104,1

Джерело: складено автором за даними Інтернет-ресурсів [4, 5]

Динаміка обсягів капітальних інвестицій в економіку Полтавської області, а саме сільське господарство, свідчить про нестабільність обсягів інвестування та низьку частку прямих іноземних інвестицій у сільське господарство в загальній сумі таких інвестицій. Зокрема, прямі іноземні інвестиції в Україну на кінець 2016 року склали 36 154,5 тис. дол. США, у 2015 році – 45 916,0 тис. дол. США. Обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну знизився на 9761,5 тис. дол. США, тобто зменшились на 21%.

Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство України у 2016 році порівняно з 2015-м знизилися на 91,9 тис. дол. США й склали 502,2 тис. дол. США. Проте частка іноземних інвестицій у сільське господарство в загальних інвестиціях зростає 2016 року порівняно попереднім.

Динаміку прямих іноземних інвестицій в Україну протягом 2010 – 2016 років наведено на рисунку 1.

Рис.1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну протягом 2010 – 2016 років

Джерело: складено автором за даними Інтернет-ресурсів [4, 5]

Таким чином, залучення зовнішніх джерел фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств не забезпечує налагодження ефективного господарювання й розв'язання основних проблем через низький обсяг інвестицій. Для фінансово-кредитних установ та інвесторів першочерговим є питання швидкого повернення коштів і наявність мінімальної кількості ризиків, що майже неможливе в сучасних умовах розвитку сільського господарства, де потрібний виважений підхід та довгостроковість вкладення коштів.

Правові й політичні фактори. Група правових та політичних факторів є спорідненими і взаємозалежними. На рівні регіонів вони проявляються майже однаково, зважаючи на обов'язковість виконання норм чинного законодавства всіма суб'єктами в державі. Чинні нормативно-правові акти створюють задовільні умови для поліпшення інвестиційного клімату. Експерти зазначають, що більша частина ризиків інвестора пов'язана з непередбачуваністю змін законодавства, а приблизно 50% ризиків спричинені недосконалістю державної політики у сфері АПК, дії якої є неадекватними в умовах ринку і не дають змоги сільськогосподарським товаровиробникам спрогнозувати на перспективу ведення власної господарської діяльності, а інвесторам – бути впевненими у поверненні вкладених коштів. Крім загальнодержавних тенденцій впливу досліджуваних факторів, слід відмітити наявність регіональних відмінностей, зважаючи на умови, створені владою на місцях. Зокрема, в Полтавській області набули поширення програми сприяння розвитку підприємництва, розвитку паливного сектора, оптимального використання наявних енергетичних джерел, розвитку сільськогосподарського виробництва, залучення інвестицій тощо.

Підсумовуючи дослідження зовнішніх факторів впливу на формування інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, можна відмітити сприятливе фізико-географічне розташування регіону для розвитку галузі, але наявність великої кількості проблем зменшує кількість бажаючих інвестувати в розвиток діяльності підприємств сільського господарства.

Наступним етапом аналізу є дослідження внутрішніх факторів формування інвестиційної привабливості підприємства. В економічній літературі існує широке розмаїття думок щодо їх змісту.

Більшість проаналізованих підходів передбачає виділення показників фінансово-господарської діяльності підприємства, розрахованих на основі даних бухгалтерської та фінансової звітності. Але на етапі оцінювання рівня привабливості підприємства для інвестора фахівці у сфері інвестиційної діяльності займають двояку позицію. З одного боку, вони стверджують, що привабливими для інвесторів слід вважати підприємства, які є прибутковими, а з іншого, – підприємства, котрі мають певну матеріально-технічну базу, проте не здатні самостійно брати і виконувати зобов'язання через недостатність обігових коштів, енергомісткість продукції, відсутність кваліфікованих кадрів тощо.

Для оцінювання інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств Полтавської області був використаний метод бальної оцінювання на основі інтегрального показника, запропонованого О.І. Гуторовим та К.М. Крамаренко [7], з урахуванням авторської редакції деяких груп показників. Основу методу складає виділення п'яти рівнів інвестиційної привабливості підприємства (див. табл. 4), а віднесення суб'єкта господарювання до тієї або іншої групи є результатом оцінювання розрахованих показників фінансово-господарської діяльності за 100-бальною шкалою. Така оцінка виставляється виходячи з того, чи досяг той або інший показник нормативного значення та чи відповідають тенденції зміни значень показників бажаним або нормативним.

Таблиця 4

Характеристики бальної оцінки інвестиційної привабливості підприємства

Бали	Рівень інвестиційної привабливості підприємства	Характеристика
90–100	Високий ступінь інвестиційної привабливості	Відмінний фінансовий стан
80–89	Підприємство інвестиційно привабливе	Достатньо добрий фінансовий стан, підприємство з мінімальним ризиком
60–79	Середня інвестиційна привабливість	Задовільний фінансовий стан
40–59	Мінімальна інвестиційна привабливість	Підприємство має недостатній рівень платоспроможності, високий рівень ризику
0–39	Підприємство інвестиційно непривабливе	Незадовільний фінансовий стан, вкладення коштів у таке підприємство є дуже ризикованим

Інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств Полтавської області визначено і подано в таблиці 5, яка містить інформацію про динаміку основних показників роботи трьох сільськогосподарських підприємств Гадяцького та Диканського районів. Дані таблиці свідчать, що найбільш інвестиційно привабливим з усіх проаналізованих суб'єктів господарювання є СТОВ «Хлібороб». Його можна віднести до групи підприємств із середньою інвестиційною привабливістю (характеризується достатньо добрим фінансовим станом, мінімальними ризиками інвестування). СТОВ «Калина» має середню інвестиційну привабливість, зважаючи на задовільний фінансовий стан. СТОВ «Любава» за результатами дослідження можна віднести до підприємств із мінімальною інвестиційною привабливістю (підприємство має недостатній рівень платоспроможності, високий рівень ризику неповернення інвестиційних вкладень).

Висновки. Проведене дослідження свідчить про недостатню інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств Полтавської області за оцінкою як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Стримують потік інвестицій у галузь регіону такі проблеми: невизначеність можливостей залучення інвестиційних ресурсів; наявність незадовільного технічного стану підприємств галузі; низька продуктивність праці; високий ступінь ризику недоотримання врожаю (отже, й прибутку) у зв'язку зі значною залежністю галузі від кліматичних умов; складність і невисока достовірність оцінки економічної ефективності інвестицій. Непривабливість інвестиційних проектів у сільське господарство також зумовлена тим, що такі проекти мають значно більший термін окупності й менший рівень прибутковості порівняно з іншими сферами економіки; висока вартість і тривалі терміни реалізації проектів обумовлюють високий рівень інвестиційних ризиків.

Таблиця 5

Фінансові показники окремих сільськогосподарських підприємств Полтавської області

Група показників та їхня вага, %	Показники у групах та їх вага, %	Нормативне значення	СТОВ «Калина»		СТОВ «Хлібороб»		СТОВ «Любава»	
			2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік	2015 рік	2016 рік
Майновий стан, 10	Коефіцієнт зносу основних засобів, 40	Min	0,62	0,64	0,23	0,34	0,42	0,6
	Коефіцієнт оновлення основних засобів (Ko), 30	Max	0,04	0,61	0,24	0,04	0,09	0,54
	Коефіцієнт вибуття основних засобів (Kв), 30	Kв<Ko	0,13	0,002	0,13	0,03	0,14	0,001
Ліквідність, 15	Коефіцієнт покриття, 30	≥2,0-2,5	1,95	1,39	1,85	1,99	1,62	1,35
	Коефіцієнт швидкої ліквідності, 30	≥0,6-0,8	1,05	1,21	0,4	0,91	0,88	1,07
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, 30	≥0,2	0,002	0,0006	0,009	0,03	0,001	0,0001
	Робочий капітал, 10	>0, max	284	3424	555	2846	16757,3	19454
Фінансова стійкість, 20	Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом, 20	≥0,5,max	0,001	0,0004	0,02	0,01	0,0001	0,0001
	Коефіцієнт фінансування, 20	<1,min	1,92	0,58	2,54	2,11	1,47	0,69
	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, 12	≥0,1,max	0,48	0,27	0,43	0,5	0,32	0,24
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу, 12	>0,max	0,49	0,64	0,33	0,47	0,41	0,48
	Коефіцієнт фінансового левериджу, 12	≤1,min	0,52	1,71	0,39	0,47	0,85	1,44
	Коефіцієнт стійкості економічного зростання, 12	Max	0,18	0,27	-0,08	0,21	0,11	0,11
	Співвідношення поточних зобов'язань і власного капіталу, 12	≤1,min	0,53	1,73	0,39	0,47	0,89	1,5
Ділова активність, 15	Коефіцієнт оборотності активів, 15	Max	0,45	0,38	0,33	0,71	0,49	0,54
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, 10	Max	2,54	1,89	1,07	2,47	4,86	2,57
	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, 10	Max	1,25	0,6	2,28	3,37	1,42	1,12
	Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів, 15	Max	1,41	2,22	1,09	1,89	1,51	2,35
	Фондовіддача, 15	Max	0,73	0,86	2,81	17,6	2,08	2,63
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу, 15	Max	0,64	0,83	0,4	1,02	0,82	1,14
	Тривалість операційного циклу	Min	550	772	494	301	498	480
	Тривалість фінансового циклу	Min	407	579	153	154	423	338
Прибутковість, 20	Коефіцієнт рентабельності активів, 30	>0,max	0,17	0,14	0,06	0,08	0,07	0,05
	Коефіцієнт рентабельності реалізації продукції, 35	>0,max	0,36	0,56	0,18	0,4	0,01	0,16
	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу, 35	>0,max	0,16	0,31	-0,07	0,23	0,12	0,11

Поряд із цим слід зазначити, що галузь має достатні перспективи розвитку завдяки значенню продукції сільського господарства в гарантуванні продовольчої безпеки регіону; потенційним експортним можливостям, ураховуючи, що обсяги споживання продукції галузі у розвинених країнах продовжують зростати; наявності міцної наукової бази; значному потенціалу й широкому асортименту продукції рослинництва та тваринництва, що мають попит на споживчому ринку; наявності прямої підтримки регіональної влади щодо розвитку галузі тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні. Навчальний посібник / А.С. Музиченко. – К. : Кондор, 2005. – 406 с.
2. Євтушенко С.О. Організаційно-економічні фактори підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня к. е. н. – Харків, 2001. – 19 с.
3. Пересада А.А. Інвестування. Навчально-методичний посібник / А.А. Пересада. – К. : КНЕУ, 2001. – 251 с.
4. Головне управління статистики у Полтавській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pl.ukrstat.gov.ua.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
6. Підсумки розвитку агропромислового комплексу Полтавської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.apk.poltava.ua
7. Гуроров О.І. Оцінка інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств / О.І. Гуроров, К.М. Крамаренко // Економіка АПК. – 2009. – №10. – С. 69 – 73.

УДК 330.322

Штепенко Катерина Павлівна, старший викладач. Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка. **Чинники інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств полтавської області.**

Розглянуто теоретичні основи інвестиційної привабливості підприємства та визначено внутрішні й зовнішні чинники, що впливають на її рівень. Установлено вплив природних, економічних, фінансових, соціальних, правових, політичних і внутрішніх факторів на інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств Полтавської області.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, інвестиції, сільськогосподарські підприємства.

УДК 330.322

Shtepenko K., Senior Lecturer. Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University **Factors of investment attractiveness of the agricultural enterprises in Poltava region.**

In the article the theoretical basis of explanation of the investment attractiveness are considered and internal and external factors that influence on its level are identified. The influence of natural, economic, financial, social, legal and political factors on the investment attractiveness of agricultural enterprises in Poltava region was detected.

Key words: investment attractiveness, investment climate, investments, agricultural enterprises.

УДК 330.322

Штепенко Екатерина Павловна, старший преподаватель. Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка. **Факторы инвестиционной привлекательности сельскохозяйственных предприятий полтавской области.**

Рассмотрены теоретические основы инвестиционной привлекательности предприятия, и определены внутренние и внешние факторы, влияющие на ее уровень. Установлено влияние природных, экономических, финансовых, социальных, правовых, политических и внутренних факторов на инвестиционную привлекательность сельскохозяйственных предприятий Полтавской области.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, инвестиционный климат, инвестиции, сельскохозяйственные предприятия.